

TALABALARNI IJTIMOYIY FANLARGA QIZIQTIRISHNING ÓZIGA XOS USUL VA
VOSITALARI

Gadayeva Mohigul Muxamedovna

Osiyo xalqaro universiteti

"Tarix va filologiya" kafedrası assistenti

Annotatsiya: *Ushbu maqolada oliy ta'lim talabalarining ijtimoiy fanlarga qiziqtirishning o'ziga xos usul vga vositalari haqida so'z boradi.*

Kalit so'zlar: *Ijtimoiy, siyosatshunoslik, pedagogika, madaniyatshunoslik, geografiya, antropologiya.*

Ijtimoiy fanlar, yuqorida sanab o'tilgan gumanitar fanlardan tashqari, o'z ichiga oladi ijtimoiy tadqiqotlar to'garagi - bu tarix, huquqshunoslik, tilshunoslik, ritorika, siyosatshunoslik, pedagogika, madaniyatshunoslik, geografiya, antropologiya. Ilmlarning bunday keng doirasi o'tmishning tarixiy bosqichlarini, shuningdek kelajak tarixida nima bo'lishi mumkinligini o'rganadi. Ijtimoiy jamiyatning asosiy teoremlarini echadi. Ushbu fan odamlarning munosabatlari va munosabatlarini o'rganadi. Yaqin o'tmishda ham ijtimoiy fanlar asosga ega emas edi va faqat ma'lum bir sohada zarurat nuqtai nazaridan ko'rib chiqilgan. Bugungi kunda ular jamiyatning barcha sohaları uchun dolzarbdir. Odamlar o'zlarini ijtimoiy statistika va tadqiqotlar orqali boshqarishlari mumkinligi haqidagi nazariya ommalashmoqda va ko'rib chiqilmoqda.

Tarix, siyosatshunoslik va sotsiologiya kabi ba'zi fanlar ma'lum darajada kelajakka ishonuvchilar, ya'ni tarixiy o'tmish ko'nikmalari va jamiyatning ijtimoiy siyosiy kayfiyatini tahlil qilish asosida siyosatshunoslar va sotsiologlar kelajakda nima bo'lishi mumkinligini taxmin qilishlari mumkin. Shunday qilib, sotsiologiya, tarix va siyosatshunoslik bir-biri bilan chambarchas bog'liqdir. Xarakterli farq shundaki, siyosatshunoslik nazariyalarni, sotsiologiya esa butun ijtimoiy korporatsiyalarni o'rganadi. Falsafa, siyosatshunoslik va psixologiya umumiy xususiyatlarga ega. Bu barcha fanlar asosan ijtimoiy munosabatlarni va insonning muayyan vaziyatda harakat qilish usullarini o'rganadi. Falsafa tajribasi siyosatshunoslarga xalqlar o'rtasidagi munosabatlar va ijtimoiy farovonlikni ta'minlashda davlatning roli bilan bog'liq ba'zi masalalarda maslahat beradi. Psixologiya ham gumanitar, ham ijtimoiy fan bo'lishi mumkin. Inson nima uchun shunday yo'l tutishi va u nimani boshqarganligi haqidagi fikr juda o'rinli va ma'lum darajada to'g'ri istiqbolli cho'qqilarni ishlab chiqish uchun zarurdir.

Ijtimoiy-gumanitar fanlarga ehtiyojning ortishini Prezidegntimiz Shavkat Mirziyoyevning quyidagi fikridan yaqqol anglashimiz mumkin: —Bizda uzoq yillar davomida ijtimoiy fanlarga nisbatan birtomonlama texnokratik yondoshuv, bu boradagi masalalarga ajabtovur bir —o'gayl qarash shakllanib qolgan. Ayni paytda, afsus bilan qayd etish mumkinki, haligacha uzluksiz ta'lim bosqichlarida, ayniqsa oliy ta'limda ijtimoiy fanlarni qancha hajmda va qanday yo'nalishlarda, qay bir shaklda va qanday mazmunda o'qitish va o'rgatish bo'yicha yaxlit kontseptsiya yo'q" [1]. O'zbekiston Prezidenti Shavkat

Mirziyoyev tomonidan 2022 yilning —Inson qadrini ulug'lash va faol mahalla yilil, deb nomlanishi ham bejiz emas, albatta. Aslida ham inson bu yorug' olamning eng oliy mavjudoti, eng oliy qadriyat ekanligi barcha dindarda ham, fanlarda ham bot-bot takrorlanib keladi. Biroq unga amal qilish masalasida bugun olimlar ham, odamlar ham o'jizdek. Inson qadri nimada namoyon bo'ladi?, Inson qachon qadrlil mavjudot sifatida e'tirof etiladi? Inson qadri avvalo uning ongli mavjudot ekanligi, ilm-tafakkuri, imon-e'tiqodi, go'allikni yarata olishi, ezgulik urug'ini sochishi, mehr-oqibatni namoyon eta olishi, qalblarni ka'ba deb bilishi kabilar bilan qadrlidir. Agar masalaga yanada jiddiyroq yondoshadigan bo'lsak, insonni qadrlaydigan sifat va fazilatlar qanday shakllantiriladi, ularni kim va qachon, qanday usullarda o'rgatadi? Bularning javobini biz bevosita ilm-fan, ta'lim tarbiyadan topamiz. Aynan insonning ma'naviy kamolini, insoniy qadr-qimmatini shakllantiradigan fanlar bu - ijtimoiy-gumanitar fanlardir. Ijtimoiy-gumanitar fanlarni o'qitishda yuzaga kelayotgan muammolar inson qadrini yo'qolishiga, jamiyatdagi beqarorliklarni yuzaga kelishiga, insonlardagi loqaydlik, sovuqqonlik, mas'uliyatsizlik kayfiyatini yuzaga kelishiga sabab bo'lmoqda.

Ma'lumki, —O'zbekiston - ulkan tabiiy zahiralari, iqtisodiy va insoniy salohiyatga boy mamlakat. Ammo yaratganni o'zi ato etgan yana bir bebaho boyligimiz borki, u ham bo'lsa, xalqimizning beqiyos intellektual va ma'naviy salohiyotidir. Ilm-fan namoyondalarining, ta'bir joiz bo'lsa, igna bilan quduq qaziydigan zahmatkash olimlarimizning mashaqqatli ilmiy izlanishlari mamlakatimiz uning bugungi va kelgusi ravnaqi uchun juda katta ahamiyatga ega. Bu fidoiy insonlar uchun har tomonlama qulay sharoitlar yaratish maqsadida biz bor kuch va imkoniyatimizni safarbar etamiz” deb ta'kidlagan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyev. Chindan ham so'nggi yillarda mamlakatimizda tub burilish davrini boshlab berib, amalga oshirilayotgan islohatlar orqaga qaytmas va to'xtatib bo'lmas suratlarda rivojlanayotganligini ko'rishimiz mumkin. Bugun yurtimizdagi o'zgarishlarga xalqaro keng jamoatchilik diqqat-e'tibor qaratib, katta qiziqish bildirmoqda. Bu esa shu jamiyatning a'zosi bo'lgan har bir fuqaroning zimmasiga mas'uliyat yuklaydi. Mazkur tushunchaning mazmun-mohiyatini tushuntirib berish aholi ayniqsa, yoshlarning qalbi va ongiga singdirishda ijtimoiy-gumanitar soha mutaxassislarining o'rni va ro'li nihoyatda ahamiyatlidir. Jamiyatda millatlararo totuvlik, dinlararo bag'rikenglik, insonparvarlik va hamjihatlik kabi tamoyillarni mustahkamlashda ijtimoiy-gumanitar fanlarning ta'siri yuqori sanaladi. Biroq hozirgi vaqtda ayrim muammolarning ko'lami va miqyosi kengayib borib, bir qator tizimli muammolar saqlanib qolmoqda. Jumladan, keskin kurash va raqobat avj olayotgan globallashuv sharoitida milliy o'zlikni anglash jarayonlariga turli yot g'oyalarni salbiy ta'siri ortib, odamlarning qalbi va ongini egallash uchun bo'layotgan muhosasizlik ijtimoiy-gumanitar sohadagi fundamental, amaliy va innovatsion ishlarni jonlashtirishni talab etmoqda. Shuningdek jahon sahnasida sodir bo'layotgan turli jarayonlarning mazmun-mohiyatini anglash darajasi pastligi, bu boradagi yaxlit tushuncha va tasavvurlarning yetarlicha shakllanmagani terrorism, ekstremizm, aqidaparastlik, separatizm, odam savdosi, ommaviy madaniyat, narkobiznes va turli transchegaraviy tahdidlarga qarshi kurashishda samarali tizim va doimiy ishlaydigan mexanizm yaratish lozim. Mamlakatimiz tinchligi, jamiyatimiz barqarorligi umuminsoniy,

milliy va diniy qadriyatlarimizga qarshi qaratilgan xalqimizning asrlar davomida shakllangan hayot tarzini barbod qilishga yo'naltirilgan mafkuraviy tahdidlarga qashi kurashishning samarali usul va vositalarini ishlab chiqish, qo'llash ishlari zamon talablaridan ortda qolmoqda.

Talabalarni ijtimoiy fanlarga qiziqtirishning bir qancha noyob usullari va vositalari mavjud. Mana bir nechta fikrlar:

1. Haqiqiy dunyo ilovalari: nazariyalar va tushunchalarni real misollar bilan bog'lash orqali talabalarga ijtimoiy fanlar ularning kundalik hayotiga qanchalik mos kelishini ko'rsating. Buni amaliy tadqiqotlar, mehmon ma'ruzachilari yoki sayohatlar orqali amalga oshirish mumkin.

2. Interaktiv faoliyat: Talabalarni ijtimoiy fan tushunchalarini bevosita his qilishlariga imkon beruvchi amaliy mashg'ulotlarga jalb qiling. Bunga simulyatsiyalar, bahslar, rolli o'yin mashqlari yoki guruh loyihalari kiradi.

3. Multimedia resurslari: Mavzuni yanada qiziqarli va talabalar uchun ochiq qilish uchun videolar, hujjatli filmlar, podkastlar yoki interaktiv veb-saytlar kabi multimedia resurslaridan foydalaning.

4. Hozirgi voqealar tahlili: Talabalarni ijtimoiy fanlar nuqtai nazaridan joriy voqealarni tahlil qilish va muhokama qilishga undash. Bu ularga ijtimoiy fanlar tushunchalari real vaqtda muammolarga qanday tatbiq etilishini tushunishga yordam beradi va tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantiradi.

5. Shaxsiy aloqalar: Ijtimoiy fanlar o'z qiziqishlari, tajribalari va kelajakdagi martaba yo'llari bilan qanday bog'liqligini ta'kidlash orqali talabalarga mavzu bilan shaxsiy aloqalarni o'rnatishga yordam bering.

Yodda tutingki, har bir talaba noyobdir, shuning uchun bu usullarni ularning individual ta'lim uslublari va qiziqishlariga moslashtirish muhim.

Zamonaviy jamiyat juda murakkab va xilma-xil hodisa ekanligini hisobga olib, uni bitta fan doirasida o'rganish mumkin emas. Ushbu vaziyatni bugungi kunda jamiyatdagi munosabatlar va aloqalar soni juda katta ekanligi bilan izohlash mumkin. Barchamiz hayotimizda iqtisodiyot, siyosat, huquq, madaniyat, til, tarix va boshqa sohalarni uchratamiz. Bu barcha xilma-xillik zamonaviy jamiyatning naqadar yorqin namoyonidir. Shuning uchun kamida 10 ta ijtimoiy fanlarni sanab o'tish mumkin, ularning har biri jamiyatning tomonlaridan birini tavsiflaydi: sotsiologiya, siyosatshunoslik, tarix, iqtisodiyot, huquqshunoslik, pedagogika, madaniyatshunoslik, psixologiya, geografiya, antropologiya.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Шавкат Мирзиёев. Янги Ўзбекистон стратегияси –Т, 2021. –Б.228.
2. —Milliy tiklanishdan milliy yuksalish saril, Yoshlar nashriyot uyi Toshkent-2019, 118- bet.
3. Қонунчилик маълумотлари миллий базаси, 29.01.2022 й., 06/22/60/0082-сон)

4. Лалихон Ашуралиевна Мухамеджанова. —Роль нравственности в общественном сознании.∥ Научный вестник Наманганского государственного университета 2019. № 9 С - 86-91